Štev. 20. V Ljubljani, 6. oktobra 1916. LVI. leto.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:
Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.
Rokopisov ne vračamo.
Vse pošiljatve je pošiljati **franko.**

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . 10·— K
pol leta . . . . 5·— „
četrt leta . . . . 2·50 „
posamezna številka po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . 12 „
„ „ „ trikrat . . 10 „
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:
Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.
Poštna hranilnica št. 53.160.
Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 20. oktobra 1916.

Osebna čast in državna misel.

Wer häßlichen Sinn in schönen Dingen findet, ist verderbt, ohne Anmut zu haben. Das ist ein Fehler!

— — — — — — — — — — — —

Wer schönen Sinn in schönen Dingen findet, gehört zum Reiche der Kultur. Für ihn ist Hoffnung!

Oskar Wilde: Das Bildnis der Dorian Gray. (Anhang).

Po vsem slovenskem ozemlju, koder zveni naš predragi materinski jezik in koder srca Slovencev plamené v ljubezni do svete rodne zemlje, se sedaj že skoro po vseh učilnicah vrši redni pouk. Naše najdražje, kar imamo in česar nam nihče ne sme vzeti ali odtujiti — našo mladino — so sprejele v svoje varstvo naše šole. In kakor vedno doslej, tako tudi v teh strašnih dneh uničevanja in umiranja opravlja slov. učiteljstvo svojo poučno in vzgojno nalogo: ustvarja novo življenje — nadomestilo, protest in kljubovanje vsemu zlu in vsem grozotam, ki vihrajo v divjih strasteh po bojnih poljanah! Dokler živi slovensko učiteljstvo, toliko časa ostane vkljub in vzlic vsemu zdrav in živ tudi slovenski narod!

Samo tam, koder treskajo smrtonosna žrela morilnega orožja pogibelj in razdejanje, se je ustavilo blagotvorno delovanje naših šol. Šola potrebuje miru. Ona je ustrezajoč element pravičnosti, lepote in kulture, zato sovraži nasilstvo in tisto moč, ki hodi pred pravico! Toda ako bi bilo ukazano in ako bi imelo kaj smisla in smotra, da naj slovensko učiteljstvo s svojimi telesi krije zdravje in življenje slovenske mladine, bi storilo tudi to! Ampak tudi naša telesa ne vzdrže pred točo jekla in svinca, kakor tudi so že vajena vsem trdotam in udarcem naših do skrajnosti zanemarjenih, nedostatnih in nekulturnih materialnih razmer!

Saj nas ne poznajo, da, celo tistim smo tuji, ki bi nas morali poznati, ker nam režejo kruh preživljanja in pravice! Morala je priti svetovna vojna! In sedaj so spoznali nas in naše delo avstrijski generali in vojvode, in od te strani je prišla pohvala! Oni, ki ustvarjajo bodočnost domovini, pravijo s svojimi priznanji, izrečenimi na naš naslov, da bi to ustvarjanje v taki realnosti in nepremagljivosti ne bilo mogoče, ako bi mu temelja in sredstev ne dajalo učiteljstvo! Učiteljstvo stoji dobesedno noč in dan na braniku domovine — na bojnem polju in tudi doma. In v tem trenutku, ko pišemo te vrstice, se zopet giblje ves ta velikanski šolski stroj, zbira, znaša, prosi, daruje! Niti ena roka ne miruje! Vse za domovino! Toda istočasno še vedno povohava kovarstvo in zlobnost, preži, zalezuje, objeda, obsoja: udarjeni sta s slepoto na tak način, da vidita vse črno in umazano!

Naslonjeni na pohvalo od strani, ki je v teh časih najkompetentnejša; oprti na zavest v polni meri storjene stanovske in državljanske dolžnosti smo v interesu osebne časti, stanovskega ugleda in izvršenih dejanj primorani, da slovesno in apodiktično protestujemo proti vsemu, kar se zadira v nas na osnovi neutemeljenosti, natolcevanja, osebne ali narodnostne antipatije!

Kar smo čuli pohvale, to moramo in hočemo vedno obračati v prid svojemu stanu! Skromnost bi ne bila tu na mestu. Skromnost nas je tepla doslej, v bodoče nas več ne bo! Če ustvarjamo tako velika dejanja, da pred njimi švigne iz nožnice v častečem zamahu sablja avstrijskega generala, tedaj se oglaša kategorični imperativ naše osebne časti, da se vzravnamo ponosno in samozavestno pokonci, ker smo prepričani do srčnih globočin, da je vloga nemškega učitelja iz leta 1866. sedaj tudi v rokah avstrijskega, torej tudi slovenskega naprednega učitelja!

In zato se s ponosom imenujem naprednega slovenskega učitelja, in četudi bi me zaraditega krivica obsodila na vislice! Zakaj sedaj mi pravi veliki čas, da me je moja organizačna šola usposobila za vse, kar stan in domovina zahtevata od mene!

Vedno smo govorili, da gledamo naprej, in — evo, sedanjost dokazuje, da nismo govorili laži! Napravili smo se take, kakršni smo in s kakršnimi je danes naša domovina zadovoljna! Napravili pa smo tudi druge take, da zbujajo občudovanje s svojimi heroičnimi deli! To našo trditev podpisujejo s svojo krvjo! Temeljitejši dokaz je nemogoč! —

Dne 7. septembra leta 1913. so bile ob 25letnici naše Zaveze v »Narodnem domu« v Ljubljani izgovorjene v imenu naprednega slovenskega učiteljstva te besede: »To (svojo) nalogo izvršujemo v šoli tako, kakor ukazuje državni šolski zakon; izven šole tako, kakor dovoljuje to državni osnovni zakon in kakor to ni zabranjeno avstrijskemu državljanu...«

Dalje: »Ideje in ideali so ohranili slovensko učiteljstvo, zakaj kruha ni bilo in ga ni v toliki množini, da bi on dajal in zagotavljal obstanek. Tako smo se — telesno lačni — zgrnili v kulturno strujo, ki si krči pot med skalami in trnjem v daljo in širjavo, sprejema vase vsakega in vse, ki hočejo s povzdigo moralnih sil svojega ljudstva to ljudstvo dvigniti na nivó kulturnega človeštva ter to svoje ljudstvo vzporediti ob stran drugim plemenom istih čuvstev in enakih stremljenj.«

Potem: »Sami avtoriteta, cenimo avtoriteto državne oblasti in tistih fundamentov, ki drže državo kvišku. Treba je v velikem telesu državnega ustroja miru in reda, da se da posameznim narodom prilika do eksistence, razvoja in napredka. Že ker smo učitelji svojemu ljudstvu, mu ne smemo jemati teh prvotnih pogojev življenja, pač pa smemo in moramo zahtevati za njegov prid, da se z našim narodom ne ravna drugače, nego z drugimi narodi, ki imajo iste dolžnosti, ki pa nima z njimi naš narod istih pravic.«

In končno: »Bili bi sleparji, samopašniki in zavodniki, ako bi v okvirju svoje države in z iluzornimi sanjami zahtevali to, kar je nemožno in nedopustno. Ampak globočina in neomajnost našega prepričanja je poveljujoča sila, ki stoji načelu naših vrst, ki se oglaša iz slehrne naše duše, da imamo voljo, zatorej tudi moč, da kljub vsem zaprekam, obrekovanjem in nasprotovanjem svojemu ljudstvu in svoji domovini v blagor in korist, a nikomur na škodo uveljavimo svoj program! — Mi stopamo vanje (v drugo razdobo) hrepeneč po delu, ki bodi posvečeno blaginji našega ljudstva, ki si naj samo, duševno silno in materialno močno, dá to, kar gre vsakemu kulturnemu narodu: sebi življenje — domovini slavo!«

To je naš confiteor! — Gradili in delali smo, gradimo in delamo torej, na temelju dveh zakonov, ki jih je podpisal avstrijski cesar Franc Jožef I.! Zato smemo pač zahtevati, da se presoja to delo tako nepristransko, kakor je bilo in je izvrševano v soglasju z zakonitimi določili! Gospodar, ki hoče sebi dobro, ne bo tepel poštenega delavca, ki dela v prvi vrsti zanj! In kdor krivično sodi delo učiteljstva, ta žali njegovo čast, ki mu je edina odlika. Ker pa nihče ne bo trdil, da je delo učiteljstva dobičkanosno za posameznika ali za celotni stan, mora veljati naša trditev, da učiteljstvo seje, drugi pa žanjejo. Koder in kar žanje narod in domovina, tamkaj zori naše moralno zadoščenje! Če kdo obsoja tako delo ali ga krivično tolmači, ta ne ve, da iščemo državno misel v nepristranskem izvajanju zak. določb, ki naj imajo proti vsakemu stanu in proti vsakemu narodu isto, enako neprikrajšano in nepotvorjeno moč in veljavo. Državna misel je izražena v členu XIX. drž. osnovnega zakona. In ker stremi naše delo samo za tem, da naj vedno in povsod velja ta zakonita določba tudi nasproti našemu narodu, je ob tem delu angažirana tudi naša osebna čast, ki se ne more in ne sme dati žaliti iz enostavnega vzroka, ker ji daje zaščito in veljavo zakon!

Čim višje stoji kdo, tem večja je njegova odgovornost in tembolj bi mu morale neprestano biti v spominu, v besedah in dejanjih geslo: Justitia fundamentum regnorum!

Naročajte in širite naš list!

LISTEK

Cesarju.

NA DAN 4. OKTOBRA 1916.

Vzor — cesar!... Domovju
posvečaš prestol,
ti biser človeštva,
kreposti simbol,
a dušo in srce
preveva Ti bol! —
Vse zemske vrline
mi gledamo v njem;
v tem srcu preblagem
tolažba je vsem,
enakega bitja
na svetu ne vem! —
Ti v morju ljubezni
nas vse bi objel,
bridkosti človeštva
vse nase bi vzel,
da le domovino
bi srečno imel. —

Ti nosiš dve kroni,
izjemni vladar:
kraljeva je prva,
obseva jo žar,
a trnjeva druga
trpljenja je dar. —
Mesija avstrijski!
Tvoj križevi pot
je vodil v postaje
trpljenja povsod!
Bog daj iz bridkosti
Ti srečen izhod! —
Za Avstrijo dal si
mladosti slovo,
življenje trpljenje
je Tebi biló,
domovju posvetil
trpljenje si to!
Za god Tvoj v viharju
prisegamo vsi:
Do zadnjega zdiha
Ti vdani smo mi!
Cesarju, domovju
imetje in kri!

Josip Čonč.

To in ono izza preteklih dni.

II.

Kraj prvega mojega službovanja se je nahajal na Kranjskem. Ni bil daleč od meje Primorske. Seve, često sem jo mahnil v sosedno deželo. Ob sebi se ume, da sem se seznanil z mnogimi primorskimi kolegi. Z več izmed teh sem še danes v intimnem stiku, čeravno je minilo že nad 30 let, kar sem zahajal med nje.

Ob času mojega službovanja na Kranjskem razen slovečega nemškega »Landeslehrervereina« ni bilo drugih učit. društev. To me je bolelo in večkrat sem tupatam poizkusil izprožiti kaj v snovanje takih združb, toda — zaman. Naravno, da sem se potemtakem tembolj oklenil vrlih Primorcev, ki so ta čas že imeli par svojih društev.

Eno prvih je bilo »Učiteljsko društvo za Sežanski okraj«. Temu sem bil član dotlej, da me je usoda poklicala drugam. — Zborovanja tega društva so bila vselej jako zanimiva ter so mi ostala dosihdob v prijetnem spominu. Člane tega društva je spajala prava sodružna ljubav. Med njimi sem se res naučil istinite kolegialnosti in bratske razumnosti. Vsekdar sem se veselil dneva, ko je to društvo zborovalo. Naslajal sem se ob teh skupščinah nad lepim petjem, zlasti »Kraškega kvarteta« (Beningar — Kosovel — Sila — Starec) izborna prednašanja ne pozabim do konca svojih dni!

Najbolj se mi je vtisnilo v spomin zborovanje »Učiteljskega društva za Sežanski okraj«, ki ga je imelo, če se ne motim, jeseni leta 1885. v Skocijanu. — Ko je bil dokaj zanimivi dnevni red izčrpan, smo se vsi udeleženci podali v podzemeljske jame in votline Škocijanske ter smo tu občudovali orjaške stavbe ter čudnostne tvorbe božjega stvarejnja... Da, velikanski vtiski! In duška jim je dal tačas še mladi, a polno pesniškega vznosa prevzeti tovariš Janko Leban iz Lokve, ko je v spominsko knjigo Škocijansko napisal stike, ki sem si jih do da-